

«Байанай» күнүгэр аналлаах аралдьыты.

Сыала: Байанай ыйыгар анаан ытыллыбыт үлэни түмүктээнин. Саха кинитин төрүт дьарыга булт туһунан оҕолор билиилэрин чингэтии, өбүгэлэр үгэстэрин, булт сиэрин-туомун салгыы билининнэрии. Айылбаҕа таптала, харыстабыллаах сыһыаны иити.

Ытытааччы: Сэтинньи ый былыр-былыргаттан Байанай ыйа диэн ааттыыллар. Бу ыйга ыраах бултуу-алты бараллар. Күндү түүлээҕи экирэтэллэр. Оту-маһы алдьатыам суоҕа, наадыйарбын эрэ ылыам диэн андаҕар этэллэр. Саха булчута бултаан-алтаан дьииэ кэргэнин иитэр-анатар, таньынарар. Бүгүн биһиэхэ үөрүүлээх күн Баай Барыылаах Байанайбыт күнэ. Үтүөкэн үгэстээх, сээркээн сэнэннээх, өттүк харалаах “Баай Байанай” диэн аралдьытыбытын саҕалыбыт.

Ытытааччы: Байанай диэн кимий?

- Байанай диэн ойуур иччитэ, булт танарата. Байанай кинилии майгылаах, үөрүннээн, бэриннээн, оҕо курдук ооньуулаах-омуннаах, ону тэнэ хомойумтуо, өһүргэс. Кини ойуур кыылларын, көтөрдөрүн харыстыыр. Ойуурга куһаҕан санаалаах, кыыллары барытын харыстаабакка өлөрө сылдьар булчут кэллэбинэ кыыллары, көтөрдөрү ыраах куоттаран кэбиһэр эбит. Ол иһин ойуур кыылларын-көтөрдөрүн биһиги Байанай оҕолоро диэн ааттыбыт.

Онтон «Булчут» диэн кимий?

-Булчут диэн булугас-талыгас, мындыр өйдөөх, аһыныгас, көмүскэс, сиэрдээх үтүө майгылаах кини. Булт үөрэбэ, булт дьарыга уол оҕо тугунан да солбуллубат үөрэх буолар

Булт араана сылы быһа бултанар, күндү түүлээҕи экирэтэллэр.

-Биһиэхэ бүгүн оҕолоор, булчут ыалдьытты кэллэ көрсүөххэин эрэ оҕолоор.

-Булчуппут ойууртан бултаан-алтаан бөҕө кэлбит быһыылаах.

Бучут: дороболорун оџолоор, мин эниэхэ ыраах тыаттан киирдим .
Бүгүн мин эниэхэ элбэх кэпсээннээх, Байанайым бэрсэн бултаах-
алтаах кэниилээх кэллим.

Ыытааччы: булчут, эниэхэ оџолор эмиэ кэниилээхтэр, ыллаан-
үнкүүлээн, хоһоон ааџан иһитиннэриэхтэрэ.

Эниэхэ анаан хоһоон ааџахтара: Сандаара, Айыына, Исай.

Кыһын мааны киэргэлэ
Кыыдам хаарбыт үнкүүлүүр,
Кыылбыт оһуор үктэлэ
Кэрии тыаны ойуулуур.

Манан хаарга ханыылаах
Мааны сонноох кырынаас
Мэниктииргэ баџалаах,
Мээнэ сүүрэн, сырбаннас.

Кып-кырачаан кутуйах
Көстөн ылар кыл түгэнэ,
Хаалар суола аџыйах,
Хороонуттан ырааппат.

Маладыастар.

Лида, Нарыйаана, Арелия, Айыллаана, Даниил, Иван.

Тииннэр туораах көрдөнө
Тииттэн тииккэ сүүрэллэр,
Тохтоон, ингсэ баттана
Туораахтарын кирэллэр.

Киитэрэйкээн тонг өйдөр
Кыһыл,хара саныллар,
Сэрэх,сэргэх толкуйдар,
Сэмээр үктээн аһаллар.

Истэбин санаабар ырыаны
Кыраһа хаар чуумпу иэйиитин,
Көрөбүн, күн ийэ кыыспытын
Былыкка ойуулуур кустугун.

Эһэ,бөрө,куобах
Ойуур кыыллара.
Ынах,ыт,куоска
Дьыэ кыыллара.

Кылбаа куттас куобахчаан
Кыыдам хаартан көп үөрэн,
Сүүрэр,ойор күннүктээн
Сүр сэрэбин сүтэрэн.

Бу түгэн иэйиитин инэрэ
Ис куттуун сырдаатым махтана,
Кыс хаардыын кыттыһар ырыабын
Анаатым эйиэхэ бу күннэ. Маладьыастар.
Матвей,Иван,Дамир,Дайаана,Игорь,Коля.

Слон,жираф,хахай
Итии дойду кыыллара,
Кыра да буолларбын
Барыларын билэбин.

ҮҮт-тураан кынынгы сарсыарда
Кыраһа кылбаара үллүктүүр
Уу – чууппу уоскулан туругу
Кыныммыт биһиэхэ бэлэхтиир.

Учүгэйиэн, үллүк былыт хаара
Үөрүү кымын тулабар ыспыта
Сүктэр кыыс кэриэтэ симэнэ
Айылба абылан кууспута.

Өрүү аччык бөрөлөр
Үгүстәрдиин өстөөхтөр,
Суксуруһа сылдыбаллар,
Сылгы кэтиир саннаахтар.

Ойуур тыабыт мааныта
Адаар муостаах тайаба,
Оргууй чөкө хардыыта
Ойууланар сыа хаарга.

Ыыттааччы:- ырыа «үтүлүкчээн» кыргыттар толорууларыгар .

-Даниил Степанов толоруутугар ырыа.

-Кыргыттар толорууларыгар үнкүү”тиинчээннэр”.

-Уолаттар толорууларыгар ырыа.

-Никитина Дайаана толоруутугар үнкүү”мин табачааммын”.

-Уолаттар толорууларыгар үнкүү”булчуттар”.

Ыытааччы:биһиги оҕолорбут,аар тайба булчутугар бэйэлэрин
ырыаларын,үнкүүлэрин,хоһооннорун көрдөрөн бэлэхтээтилэр.

Булчут: оо оџолор маладьыастар, хоџоон этэн,ырыа ыллаан,үнкүүлээн миигин кырдыаџас кыһини аралдьыттыгыт,улахан диэн махтал буолуохтун. Оџолоор мин эниэхэ илии тутуурдаах-өттүк харалаах кэлэн олоробун.

-Мин эниэхэ Баай Байанай маанылаабыт булдун-алдын көрдөрүөм уонна кэпсиэм.(үрүгсээгин ылан,бултарын хостуур).

-Бу туһахпар куобах иннибит,ойуурга куобах ороџор туһах ииппитим.

Ол туһахпар Баай Байанай эһэкээниттэн бэрсэн,куобах маанылаабыт Куобахпытын,сүлэн буһаран сиэхпит.

-Оџолор өйдөөн истин-көрүг эрэ,мин ойуурга ээр-сэмээр сылдьан куобах ороџо баар сиригэр,бу маннык туһах диэн ааттаах болбурукуннан,тоһоххой маска бу курдук иитэбин, төгүрүк буоларын курдук маннык,төгүрүтэн уурабын,оччоџо куобах ойуоккалаан баран иһэн,ол болбурукум-туһаџым иһинэн ысанаар уонна бу курдук моонньуттан ылларан иннэн хаалар.Ол аата эһэкээним маанылаан куобах туһахпар иннэр.(оџолор чуумпуран олорон,истэллэр-көрөллөр,сөџөллөр).

Булчут: өссө туюх баар этэй үрүксээкпэр диэн өгөйөн көрөр,тиин ороон таһаарар

-Тиин ханна сылдьарый оџолоор?(оџолор эппиэттиллэр маска диэн).

-Тиин ойуурга туюх аһылыктааџый оџолоор?

-Сайын тугу сирий? Тугу маска хаһаанарый? Кыһын сиэџим диэн.

Оџолор эппиэттиллэр:тэллэй диэн.

-хайа оџолорум наһаа билэллэр эбит дии,маладьыастар.

-Онтон кыһын буоллаџына,тиин хаһаастарын булан сиир, мас хатырыктарыгар кыбыталаабыт тэллэйдэрин,туораахтарын. Аһара өйдөөх кыыл тиин,сайын ханнык маска хатара уурбутун эндэппэккэ булар.

-Кынын мас туораахтарын,хатырыктаан сиир тиин.Мас төбөтүгэр озорорун көрөммүн,бу курдук саабынаан кынааммын,ытан түһэрэбин.(булчут саатынан кынаан көрдөрөр).

-Бу бөчүгүрөс диэн ааттаах көтөр баар,улар баар.(оҕолорго хостоон көрдөртүүр).

-Билигин сэтинньи ый, Байанай ыйыгар бултанар бу киис диэн кыыл баар. Бу саамай ойуур мааны кыыла,манан биһиги ийэлэрбитигэр,эдьийдэрбитигэр,балыстарбытыгар күндү бэргэһэ тигэллэр.

- Сахабыт сириҥ тыатыгар ханнык кыыллар бааллары ы оҕолоор? Миэхэ ааттатаалаан эрэ.

Оҕолор ойуур кыыллары аатталыылар: саһыл,бөрө,бэдэр,эһэ,тиин,тайах,таба,куобах.

Ытааччы: биһиги оҕолорбут ойуур кыыллары,барылары эндэппэккэ билэр эбиттэр.Биһиэхэ булчут бултуу барарыгар,аал уотуттан алгыс көрдөһөрүн көрүүхпүт.

Аал уотум иччитэ,

Алтан сэбэрэй эһэм.

Баай хара тыам иччитэ

Баай Байанай!

Алтан чуораан айаххар

Албаан аһатабын

Аһаа-сиэ,күлүм гын,

Мичик гын!

Булчут: дьэ оҕолор мин кыра кэпсээним манан түмүктэнэр, аныгыскыга көрсүөххэ дылы.

Ытааччы: булчуппут наһаа элбэҕи көрдөрдө-үөрэттэ,махтанан биэриэххэйин.

Оонньуу: "Ким куобаҕы табар?"-(сыал быраҕыы) икки оҕо тахсар.

Чэйинг эрэ, оҕолор, биһиги бары Байанай оҕолоро буолуохпут.

Хамсаныылаах оонньуулар "Саһыл уонна куобахтар".

Ыытааччы: Бүгүн биһиги Байанай туһунан кэпсэтибит. Байанайбыт көрү-нары таптыыр, онон биһиги дуоһуйа оонньоотубут-көрүлээтибит. Биһиги аар тайҕабытын, тулалыыр айылҕабытын, кыыллары аһынар, харыстыыр буола улаатаарын! Оччоҕо эрэ көтөр-сүүрэр үксүү туруо, Баай Байанайбыт араас булдунан күндүлүү туруо!

Фотозонаҕа хаартыскаҕа түһүү.